

Силабус курсу:

ВІКОВА АНАТОМІЯ ТА ФІЗІОЛОГІЯ

Ступінь вищої освіти:	Бакалавр
Спеціальність:	A7 Фізична культура і спорт
Рік підготовки:	2
Семестр викладання:	осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	5,0
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

Кандидат медичних наук, лікар вищої категорії

Гетта Олена Миколаївна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри фізичної культури і спорту

посада

agettagetta9@gmail.com

електронна адреса

+380974654544

телефон

Viber за номером
телефону

месенджер

за розкладом

консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу: Метою викладання навчальної дисципліни «Вікова анатомія та фізіологія людини» є отримання студентами знань з вікових особливостей дитячого організму та геронтологічного віку, знайомство з науковими джерелами, до яких можна звернутись для постійного вдосконалення професій; вироблення вмінь самостійно працювати над програмним матеріалом; навчання студентів застосовувати методи анатомічних та фізіологічних досліджень до вивчення інших наук та в практиці, засвоєння основ знань о біологічній природі людини та її функціональних можливостях; створення бази знань по анатомії та фізіології для вивчення учбових дисциплін на старших курсах; розкриття фізіологічних закономірностей та механізмів взаємодії органів і їх систем як в умовах відносного м'язового спокою, так і при м'язовій діяльності; розширення уявлень про роль адаптаційних можливостей людини для вдосконалення досягнень у спорті та фізичній культурі сучасного суспільства.

Основні цілі - надання теоретичних основ з вікової анатомії та фізіології та методологічних особливостей застосування отриманих знань на практиці; дати уявлення про сучасний стан розвитку відомостей про вікові особливості організму, що розвивається, його взаєминах з навколишнім середовищем; озброїти знаннями закономірностей, що визначають принципи збереження і зміцнення здоров'я, умов високої працездатності учнів у різних видах учбово-пізнавальної діяльності, дати змогу майбутнім фахівцям опанувати практичними навичками з даної дисципліни, які необхідні для того, щоб на науковій основі організувати процес реабілітації дітей різного віку, обирати ефективні форми проведення навчальних, виховних, соціально-адаптаційних, реабілітаційних, корекційних заходів та занять, активно брати участь у фізичному і трудовому вихованні школярів, піклуватися про охорону здоров'я дітей

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти студента; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання: За результатами опанування навчальної дисципліни «Вікова анатомія та фізіологія людини» здобувачі вищої освіти набувають професійні компетентності. Щоб набуті кожну з перерахованих компетентностей, здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати знання, уміння, комунікативні здібності, а також здатність самостійно і відповідально здійснювати дії в контексті професії. Ці складові відповідають дескрипторам з Національної рамки кваліфікацій і надаються для кожної компетентності. Знання і навички, отримані при вивченні дисципліни «Вікова анатомія та фізіологія людини» будуть використовуватись у професійній діяльності.

Передумови до початку вивчення: Пререквізити вивчення даної дисципліни ґрунтуються на знаннях студентами біології, хімії, фізики, анатомії та фізіології

Мета курсу (набуті компетентності)

Мета викладання дисципліни полягає у оволодінні знаннями та уміннями щодо застосування закономірностей наукового пізнання, принципів і методів наукового пошуку для визначення структури дослідницької роботи, характеру її здійснення, для розробки необхідного інструментарію і форм подання результатів наукового дослідження.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Вікова анатомія та фізіологія»:

знати: історію фізіології як біологічної дисципліни; структурнофункціональні особливості соматичних, вегетативних, сенсорних, регуляторних та репродуктивної систем організму людини; основні показники їх стану та функціонування в умовах фізіологічної норми; механізми передачі збудження між клітинами і тканинами; окремі функції органів і систем організму та їхні механізми регуляції; фізіологію скелетних м'язів; фізіологічні основи поведінки, вищої нервової діяльності; види гуморальної регуляції функцій організму та загальні закономірності дії гормонів;

розуміти: логічно і послідовно формулювати основні принципи і закони за якими, функціонує людський організм; проводити аналіз, структурування, інтегрування теоретичного матеріалу для з'ясування: взаємозв'язків між структурою тканин та органів, організацією фізіологічних систем та функціями, які вони виконують в організмі людини; особливостей умов, закономірностей та механізмів здійснення окремих функцій і процесів життєдіяльності організму в цілому в межах фізіологічної норми; описувати контури біологічної регуляції функцій та аналізувати механізми ПР 06 ПР 12 ПР 18 інтегративної діяльності організму, нервової та гуморальної регуляції фізіологічних функцій організму та його систем;

оволодіти: навичками визначати показники функціонального стану соматичних, вегетативних та сенсорних систем; оцінювати стан збудливих об'єктів, регуляторних систем та обміну речовин; визначати індивідуально-типологічні властивості нервової системи людини та психофізіологічні показники;

аналізувати та оцінювати параметри, що характеризують функції організму людини, його систем та органів і робити висновки; самостійно опрацьовувати лекційний матеріал та рекомендовану літературу з відповідної теми.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Закономірності росту і розвитку. Періодизація та принципи онтогенезу. Сенситивні періоди розвитку.	денна 8/0/2 заочна 0/0/0	1. Предмет і завдання вікової анатомії і фізіології. Закономірності росту і розвитку: безперервність, гетерохронність, акселерація. Календарний і біологічний вік. Співвідношення, критерії визначення біологічного віку на різних етапах онтогенезу. Поняття календарного і паспортного віку, їх співвідношення. Критерії біологічного віку: морфологічні (кістковий вік, пропорції тіла, зубний вік, зовнішні статеві ознаки), фізіологічні критерії. 2. Характеристика вікових періодів розвитку. Спадковість і середовище, їх вплив на розвиток дитини	Презентації в PowerPoint. Методи усного контролю: індивідуальне /фронтальне опитування, співбесіда. Методи письмового контролю: модульне письмове тестування; поточний письмовий контроль.
2	Вікові анатомічні та фізіологічні особливості органів та систем	денна 12/0/6 заочна 0/0/0	3. Вікові анатоμο-фізіологічні особливості розвитку скелета людини. Особливості скелета новонародженої дитини. Особливості розвитку мозкового та лицевого черепа; Вікові і статеві особливості черепа. Розвиток скелета, тулуба. Вигини хребта, терміни їх фіксації. Вікові зміни макро- і мікро структури скелетних м'язів. М'язова сила і м'язова маса в різні вікові періоди. Вікові особливості розвитку швидкості, спритності, витривалості м'язів і їх реакція на навантаження. Рухова активність в різні вікові періоди. Формування рухових навичок. 4. Вікові анатоμο-фізіологічні особливості будови дихальної системи. Геронтологічні зміни дихання у дітей. 5. Вікові анатоμο-фізіологічні особливості будови травної системи. Будова та функції ротової порожнини, глотки, стравоходу. Шлунок, тонка та товста кишки, їх топографія, будова стінок, відділи. Будова та топографія печінки і підшлункової залози. Очеревина. Вікова особливість фізіології травлення. Секреторна, рухова та резорбтивна функції шлунково-кишкового тракту. Залози травної системи, їхня будова та функції. 6. Вікові анатоμο-фізіологічні	Презентації в PowerPoint. Методи усного контролю: індивідуальне /фронтальне опитування, співбесіда. Методи письмового контролю: модульне письмове тестування; поточний письмовий контроль.

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			особливості будови нервової системи. Основні етапи розвитку нервової системи. Фізіологія вищої нервової діяльності. Особливості автономної нервової системи. Вікові анатомо-фізіологічні особливості головного мозку. Оболонки головного мозку. Будова і функції довгастого мозку. Будова і функції варолієвого моста. Будова і функції мозочка. Будова і функції середнього мозку. Будова і функції переднього мозку. Черепно-мозкові нерви. Будова і функції ретикулярної формації. Будова і функції кори великих півкуль. Зони кори великого мозку. Вікові анатомо-фізіологічні особливості органів чуття. Коротка характеристика видів чутливості. Будова і функції органу зору. Захисні реакції, гігієна. Будова і функції органу слуху. Захисні реакції. Вісцеральний та шкірний аналізатор. 7. Вікові анатомо-фізіологічні особливості будови серцево-судинної системи. Ембріогенез серця і судин. Особливості кровообігу плода. Особливості кровообігу новонародженого. Афо серця і судин у дітей різного віку. Вікова фізіологія кровообігу. Велике та мале коло кровообігу. судини малого та великого кола кровообігу. фізіологія кровообігу - частота серцевих скорочень, артеріальний тиск . основи гемодинаміки, особливості капілярної мережі в онтогенезі. регуляція кровообігу в онтогенезі. Вікова особливість фізіології серцевого м'яза. Властивості серцевого м'яза. Методи дослідження діяльності серця. Вікові зміни та адаптаційні можливості серцево-судинної системи. Вікові анатомо-фізіологічні особливості системи крові. Кровотворення. Формені елементи крові, їх будова та функції. Фізико-хімічні властивості крові. Дихальна та захисна функції крові. Групи крові. Основи переливання крові. 8. Вікові анатомо-фізіологічні особливості ендокринних залоз. Механізм дії гормонів. Класифікація гормонів. Особливості гіпофіза,	

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			щитоподібної залози. Вікові анатомо-фізіологічні особливості ендокринної системи. Паращитоподібні, наднирникові залози, ендокринна частина підшлункової залози - вікові анатомічні та фізіологічні особливості, вікові зміни. Вікові анатомо-фізіологічні особливості сечової системи. Геронтологічні особливості. Вікова особливість фізіології сечоутворення. 9. Вікові анатомо-фізіологічні особливості органів імунної системи. Класифікація органів імунної. Центральні органи імунної системи. Периферійні органи імунної системи. Червоний кістковий мозок. Жовтий кістковий мозок. Загруднинна залоза (тимус). Селезінка. Вікові анатомо-фізіологічні особливості імунітету. Критичні періоди. Геронтологічні особливості. Вікові анатомо-фізіологічні особливості обміну речовин. Особливості обміну білків, жирів і вуглеводів. Механізми регуляції обміну речовин. Основний обмін. Добові норми вітамінів, мінеральних речовин, мікроелементів. Вікові анатомо-фізіологічні особливості водно-електролітного обміну та терморегуляції.	
3	Основи загальної патологічної анатомії та фізіології	денна 4/0/4 заочна 0/0/0	10. Предмет і завдання патологічної анатомії та фізіології, місце в медичній освіті. Загальна патологія як фундаментальна інтеграційна наука і навчальна дисципліна, її місце в системі вищої медичної освіти; теоретична і методологічна база сучасної клінічної медицини. 11. Загальна нозологія - загальне вчення про хворобу. Визначення поняття "патогенез". Хвороботворні дії факторів зовнішнього середовища. 12. Захисно-компенсаторні процеси. Основна ланка і "порочне коло" в патогенезі хвороб. 13. Форми і стадії розвитку хвороб. 14. Порушення обміну речовин в організмі і в його тканинах. Порушення мінерального обміну. Порушення обміну нуклеопротейдів. Порушення азотистого	Презентації в PowerPoint. Методи усного контролю: індивідуальне /фронтальне опитування, співбесіда. Методи письмового контролю: модульне письмове тестування; поточний письмовий контроль.

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			рівноваги. Порушення водного обміну. Порушення кислотно-лужної рівноваги. 15. Порушення основного обміну. Атрофія. Метаплазія. 16. Механізми відновлення функцій 17. Порушення кровообігу 18. Запалення 19. Патологія терморегуляції 20. Пухлини	
4	Приватна патологія	денна 4/0/2 заочна 0/0/0	21. Патологія дихання. Хвороби органів дихання 22. Хвороби серцево-судинної системи 23. Патологія сечовидільної системи 24. Патологія органів шлунково-кишкового тракту і печінки 25. Патологія органів шлунково-кишкового тракту і печінки	Презентації в PowerPoint. Методи усного контролю: індивідуальне /фронтальне опитування, співбесіда. Методи письмового контролю: модульне письмове тестування; поточний письмовий контроль.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	7
Практичні заняття	42
Індивідуальні завдання (контрольні роботи, реферат, глосарій термінів, тези участі у конференціях тощо)	11
Підсумковий екзаменаційний (заліковий) тест	40
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS
90-100	A
82-89	B
74-81	C
64-73	D
60-63	E
35-59	FX
0-34	F

Рекомендована література

Базова література:

1. Боднар Я.Я., Файфура В.В. Патологічна анатомія і патологічна фізіологія людини. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000.
2. Коцан І.Я., Гринчук В.О., Велемєць В.Х., Шварц Л.О., Пикалюк В.С., Шевчук Т.Я., Анатомія людини: Підручник. — Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. Нац. Ун-т ім. Лесі Українки, 2010.
3. Коляденко Г. І. Анатомія людини.- К.: Либідь, 2001.
4. Людина. Навчальний посібник з анатомії та фізіології // 4-те видання. Львів 2006.
5. Навчальний атлас з анатомії та фізіології. Людина / англ. пер. — Львів, 2000.
6. Нормальна фізіологія. За ред. В.І. Філімонова, К.: Здоров'я, 1994.
7. Синельников Р.Д. Атлас анатомии человека: в 3 т. — М.: Медицина література, 1963.
8. Фізіологія з основами анатомії людини / За ред. Л.М. Малоштан. — Х.: НФаУ: Золоті сторінки, 2003.

Додаткова література:

1. Очкуренко О.М., Федотов О.В. Анатомія людини. — К.: Вища шк., 1992.
2. Посібник з нормальної фізіології. За ред. В.Г. Шевчука, Д.Г.Наливайка - К.: Здоров'я, 1995 .
3. Сакевич В.І. та ін. Посібник для практичних занять з анатомії та фізіології з основами патології. — К.: Здоров'я, 2003.
4. Свиридов О. І. Анатомія людини.- К.: Вища школа, 2001.
5. Старушенко Л.І. Анатомія та фізіологія людини: Підручник. — К.: Здоров'я, 2003.
6. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001.
7. Фізіологія. За ред. В.Г.Шевчука. Навчальний посібник. Вінниця. 2005.
8. Фізіологія людини. Вільям Ф.Ганонг. Переклад з англ. Львів: БаК, 2002.
9. Физиология человека: в 3-х томах. Перевод с англ. Под ред. Р.Шмидта и Г.Тевса. — М: Мир, 1996.
10. Функціональна анатомія: Підручник / Я.І. Федонюк. — Тернопіль: Навч. книга — Богдан, 2007.
11. Textbook of medical physiology / Arthur C. Guyton, John E. Hall. — 10th ed. 2000.

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Під час виконання завдань студент має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування є забороненим.

Завдання і заняття:

Всі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана. Студент може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути зараховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання.

Поведінка в аудиторії:

На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять студенти:

- не вживають їжу та жувальну гумку;
- не залишають аудиторію без дозволу викладача;
- не заважають викладачу проводити заняття.

Під час контролю знань студенти:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.